

KRACHTLIJNEN VOOR EEN GASTVRIJE GEMEENTE

Werken aan ONDERWIJS

ONDERWIJS IN EEN SUPERDIVERSE CONTEXT WAT IS DE ROL VAN STEDEN EN GEMEENTEN?

Onze samenleving is een superdiverse samenleving geworden. Die superdiversiteit is het zichtbaarst op de schoolbanken en wordt mee gekleurd door de vluchtelingen en asielzoekers die instappen in ons onderwijssysteem, een systeem dat nog niet helemaal is afgestemd op de uitdagingen die deze nieuwe realiteit meebrengt. Nieuwe vormen van communicatie, competenties, evaluatie, ondersteuning, procedures, methodiek, ... dringen zich op.

Deze superdiversiteit doet ons beseffen dat we werk moeten maken van een krachtig en structureel beleid dat ongelijkheid aanpakt, kansen optimaliseert en het samenleven bevordert.

Onderzoek¹ toont aan dat we nog veraf staan van gelijke onderwijskansen en dat er nog heel wat groeipotentieel ligt in de scholen, buurtwerking, lerarenopleidingen, lokaal beleid, ... Ook lokale overheden kunnen deze onderzoeksresultaten gebruiken als een drijfveer voor lokale inspanningen om de ongelijkheid weg te werken.

Zo lezen we in het jaarrapport van Agodi² dat 16 procent van de nieuwkomers in het onthaalonderwijs, vorig schooljaar minstens 30 halve dagen niet op school was. Hun aandeel in het totaal aantal problematische afwezigheden schommelt tussen de 6 en 12 procent, terwijl de anderstalige nieuwkomers slechts 1 procent van de totale schoolbevolking in het middelbaar uitmaken.

Een gerichte begeleiding met o.a. aandacht voor traumaverwerking kan hier een belangrijke rol in spelen.

Uit het Transbaso-onderzoek³ leiden we af dat studiekeuze en schoolkeuze sterk afhankelijk zijn van sociale en etnische achtergrond en dat correct en voldoende informatie essentieel is om hier verandering in te brengen.

Ook het recente OKANS-onderzoek⁴ bevestigt heel wat vermoedens: te veel anderstalige nieuwkomers kampen met problemen tijdens hun schoolloopbaan. Ze komen vaker in het watervalstelsel terecht, blijven vaker zitten, krijgen vaker een C-attest. Vooral het transitie-moment – van onthaal- naar reguliere klas – zorgt voor moeilijkheden, zowel in basis- als in secundair onderwijs. De reguliere leerkrachten blijken onvoldoende voorbereid of gevormd om de overgang vlot te laten verlopen. Het onthaalonderwijs vraagt om extra ondersteuning. De rol van steden en gemeenten is hierbij van cruciaal belang.

Daarnaast zien we dat heel wat jongeren noch naar school gaan, noch een job hebben. Deze jongeren 'buiten beeld' vormen een veel grotere groep dan we beseffen en hebben nood aan concrete ondersteuning bij het zoeken naar een perspectief.

De succesverhalen van sommige scholen en regio's wegen helaas niet op tegen de veelheid aan situaties waarbij men

onvoldoende rekening houdt met de nieuwe context en waar de ongelijkheid zelfs toeneemt. De succesverhalen kunnen echter een inspiratie en vertrekpunt zijn om te streven naar een (r)evolutie in het hele onderwijslandschap.

Een solidaire lokale aanpak op het vlak van onderwijs betekent dat het beleid inzet op het eigen gemeentelijk onderwijs, maar ook een sterke regie opneemt voor elke vorm van onderwijs in de gemeente, via het flankerend

onderwijsbeleid en het LOP. Overleg over de sectoren heen en een gezamenlijke visie op het lokaal onderwijsbeleid bieden meer impact en samenhang.

De missie: optimale onderwijskansen creëren in een superdiverse lokale context. Zo kunnen talenten ontdekt en ontwikkeld worden en de kansen richting verder studeren en arbeidsmarkt geoptimaliseerd worden. Het is essentieel dat er in elke fase een focus is op welbevinden.

-
- 1 Zie oa. NESET II, Policies and Practices for equality and inclusion in and through education, 2016
 - 2 http://www.agodi.be/sites/default/files/atoms/files/AGODI_Jaarverslag_2016.pdf
 - 3 een interuniversitair SBO-onderzoeksproject (2014-2018) zie <http://www.transbaso.be/>.
 - 4 <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsonderzoek/?nr=192>

Deze doelen kunnen gerealiseerd worden aan de hand van verscheidene beleidssporen:

AANBEVELINGEN

1. Grijp de kansen die diversiteit biedt in het onderwijs
 2. Bouw een gemeentelijk onderwijs uit dat afgestemd is op de superdiverse realiteit
 3. Verzeker het recht op onderwijs
 4. Werk outreachend, laagdrempelig en divers-sensitief
 5. Bouw bruggen naar andere beleidsdomeinen zoals zorg, arbeid, wonen
 6. Bouw sterke netwerken voor een brede en integrale aanpak
 7. Ondersteun schoolteams en schoolbeleid
 8. Zet in op onderwijsvernieuwing en bredeschoolwerking
 9. Informeer leerlingen en ouder(s), voogden
 10. Leer van elkaar
-

1. Grijp de kansen die diversiteit biedt in het onderwijs

Elke school die diversiteit ziet als een meerwaarde en niet als een probleem ontdekt de rijkdom en de kansen die een superdiverse klasgroep en een divers-sensitieve aanpak met zich meebrengt.

- Beschouw sociale diversiteit, etnische diversiteit, diversiteit in talenten, talige diversiteit, diversiteit in leren, ... als een maatschappelijke context en dus ook als een meerwaarde voor de schoolse leeromgeving.
- Creëer ontmoetingskansen voor en door leerlingen over de eigen leefwereld heen.
- Benut verschillen als leerkansen voor alle leerlingen.
- Laat jongeren tijdens hun loopbaan in contact komen met een divers beeld van de samenleving.

2. Bouw een gemeentelijk onderwijs uit dat rekening houdt met de superdiverse realiteit

Een gemeentelijk onderwijs dat afgestemd is op de superdiverse samenleving zorgt ervoor dat de school een weerspiegeling vormt van de samenleving en vertrekt vanuit een superdiverse context, in beleid en in schoolwerking.

- Streef naar **meer diversiteit in het aanwervingsbeleid**: een sociale mix voor de klas en bij het ondersteunend personeel.
- Zorg voor scholen met een **sociale en culturele mix**, die een weerspiegeling zijn van de buurt.
- Ontwikkel krachtige leeromgevingen voor **interactief taalonderwijs**.
- Hou rekening met de **diversiteit van je leerlingpopulatie** bij het samenstellen van de klasgroepen.
- Hou rekening met de **diverse context van de leerlingen** bij het opstellen van jaarplanningen, projecten, lessenroosters.
- Zorg voor een voor **breed draagvlak voor de visie** bij het hele schoolteam.

VOORBEELD

Vier Gentse basisscholen namen deel aan het experimenteel project 'Thuis taal in onderwijs', kortweg het **Thuis taalproject** genoemd.

http://www.cteno.be/downloads/publicaties/nieuwsbrief_15_thuis taalproject.pdf

3. Recht op gelijke onderwijskansen

Elk kind heeft recht op onderwijs, ook kinderen zonder wettige verblijfsdocumenten. Het is van groot belang om hen te ontvangen en te begeleiden in een sfeer van vertrouwen. De school is vaak de enige publieke instelling waar ze contact mee hebben. Bij angst verdwijnen ze opnieuw in de anonimiteit.

- Zorg voor een geruststellend en vertrouwelijk contact met ouders en kinderen zonder wettige verblijfsdocumenten.
- Bied van bij het eerste contact duidelijkheid over hun recht op onderwijs.
- Houd rekening met de precaire situatie waarin ze zich vaak bevinden.
- Zorg voor een administratieve procedure voor inschrijvingen van kinderen zonder wettige verblijfsdocumenten en zorg dat elke medewerker hiervan op de hoogte is.
- Onderzoek waar een financiële tussenkomst mogelijk is voor die gezinnen waar schoolrekeningen een drempel zijn.
- Werk samen met het LOP en het CLB en streef samen naar een evenwichtige spreiding en een gelijke strategie binnen de scholen.
- Blijf alert in het detecteren en opvolgen van hindernissen en drempels voor gelijke onderwijskansen.

VOORBEELD

De werkgroep **Zonderwijs**: een initiatief van leerkrachten die pleiten voor een onderwijsverblijf.

<http://www.zonderwijs.be/open-brief/>

4. Werk outreachend en laagdrempelig

- Investeer in een laagdrempelig en warm onthaal voor anderstalige nieuwkomers.
- Zorg dat alle medewerkers geïnformeerd en gemotiveerd zijn om bij het inschrijvingsbeleid rekening te houden met de context van de nieuwkomer.
- Zet in op een efficiënte trajectbegeleiding op maat van de anderstalige nieuwkomers door samenwerkingen op te zetten met vervolgschoolcoaches, vervolgscholen, okanscholen, CLB, ...
- Zorg voor een opvolging van de sociale uitdagingen zoals schoolfacturen, kosten van buitenschoolse opvang, digitale uitsluiting, ...
- Empower de lokale gemeenschap en de onderwijskansen door in te zetten op ouderparticipatie.

VOORBEELD

Home School Community Liaison in Ierland is een voorbeeld van een outreachende werking naar ouders en van een samenwerkingsbeleid in de school. **THEA** (Traject Hogere Educatie Antwerpen) helpt vluchtelingen naar hoger onderwijs: vluchtelingen kunnen nog tijdens hun taaltraject proeven van het hoger onderwijs. De vier instellingen van de Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen bundelen daarvoor hun krachten met ATLAS – Integratie & inburgering Antwerpen.

5. Bouw bruggen naar andere beleidsdomeinen zoals zorg, arbeid, wonen

- Werk proactief van leren naar werken. Zorg voor een betere aansluiting van het aangeboden onderwijs op de arbeidsmarkt. Creëer voldoende regionale stageplaatsen en meer en betere werkplekplaatsen.
- Maak binnen het eigen personeelsbeleid gebruik van **EVC** om nieuwkomers maximaal kansen te bieden.
- Streef naar **gelijke opvoedingskansen** van bij de start door o.a. het aanbod van opvoedingswinkels.
- Bouw een **regio-dekkend en voldoende breed zorgaanbod** uit voor de psychosociale ondersteuning van alle jongeren, inclusief een aangepast aanbod voor nieuwkomers.
- Creëer kansen voor het **verwerven van kwalificaties**, vooral bij kansengroepen zoals erkende vluchtelingen.

VOORBEELD

BENO, Open School Antwerpen, CVO biedt een aangepast traject Basiseducatie na Okan.

6. Bouwsterke netwerken met een ambitieus plan voor een integrale aanpak

- Zet in op een **sterk flankerend onderwijsbeleid en een doelgerichte LOP-werking** die meer omvat dan adviesraden of overlegmomenten. Zet een actief platform op waarin alle onderwijsactoren betrokken worden (alle scholen uit alle netten, CLB, Kind en Gezin, OCMW,..).
- Stel een **ambitieuus lokaal actieplan op** dat inzet op verschillende thema's en waar specifiek aandacht gaat naar de nieuwkomer op het vlak van zorg, inschrijvingsbeleid, informatiedoorstroom, expertise delen, ouderparticipatie, kleuterparticipatie, ...
- **Stel onderwijsopbouwers aan** als brugfiguren tussen scholen en netten voor betere opvolging, detectie van noden en het uitbouwen en onderhouden van netwerken.
- Zet in op **meertaligheid in het onderwijs**. Beschouw functioneel veeltalig leren en de thuistaal van de leerling als hefboom voor gelijke onderwijskansen.
- Zet in op **welzijn op school** in samenwerking met de CLB-centra en alle welzijnspartners uit de buurt.
- Start **leernetwerken** om expertise uit te wisselen tussen verschillende scholen.
- **Werk samen met (externe) partners** zoals CTO, Steunpunt diversiteit en leren, Solentra, Agentschap voor integratie en inburgering, bibliotheek, ...

VOORBEELD

SOM Labo Vluchtelingen: Praxis P (Praktijkcentrum Psychologie en Pedagogische Wetenschappen), CGG (Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg) en CTO (Centrum voor Taal en Onderwijs) ondersteunen scholen inzake taalverwerving en psychosociaal welbevinden van kinderen. Zij doen dit in samenwerking met het onderwijsnetwerk 'SOM – Samen Onderwijs Maken' Leuven, dat op regelmatige basis het SOM-labo 'Vluchtelingen' organiseert.

7. Ondersteun schoolteams en schoolbeleid

- Versterk de competenties van leraren en directies in het omgaan met superdiversiteit op school door een vormingsaanbod met o.a. aandacht voor cultuur-sensitieve communicatie, traumasensitief lesgeven, ...
- Werk onderwijsachterstand weg door in te zetten op **schoolopbouwwerk**: het optimaliseren van de communicatie tussen school en ouders via oudergroepen en moedergroepen, brugfiguren, informatiemomenten, open-klasmomenten, of andere methodieken aangepast aan de noden en mogelijkheden van de ouders op de school.
- Sensibiliseer scholen in de gemeente in hun maatschappelijke taak om in te zetten op **samenleven op en rond** de school.
- Stimuleer scholen om in te zetten op **cultuur-sensitieve en heldere communicatie**.

VOORBEELD

Onderwijscentrum Gent ondersteunt, activeert, inspireert en verbindt Gentse schoolteams, leerkrachten, ouders, begeleiders en hun partners op het vlak van diversiteit.

Docatlas in Antwerpen, het Provinciaal Documentatiecentrum Atlas: een informatiebibliotheek en een aanbod van Nederlands voor anderstaligen, welbevinden, wereldburgerschapeducatie, opvoedingsondersteuning en ouderbetrokkenheid, interculturaliteit en interculturalisering.

8. Zet in op onderwijsvernieuwing en bredeschoolwerking

- Start projecten op rond **buddywerking of leercoaches**, zoalstaalcoaching, vrijetijdsbuddies, ict-buddies, ... Breng geïnteresseerde vrijwilligers van buiten de school in de school.
- Maak **intense samenwerking** mogelijk tussen scholen en zoveel mogelijk lokale partners.
- Stel een **coördinator of een brugfiguur aan** die scholen en lokale verenigingen kan samenbrengen, activiteiten kan opstarten, ...
- Organiseer de school als een **ontmoetingsplaats** voor alle doelgroepen en betrek nieuwkomers op een actieve wijze door hen **aansluiting** te bieden met het **vrijetijdsnetwerk**.
- **Hanteer buitenschoolse opvang** als een ideale manier om integratie te bevorderen en mensen samen te brengen. De buitenschoolse opvang is een gedeelde opdracht van scholen, gemeenten, jeugdwerk, speelpleinwerking, sport, sociaal-cultureel werk en welzijn. Zet hierop in als gemeente.
- Ondersteun initiatiefnemers van buitenschoolse **huiswerkklasjes**.

VOORBEELD

IKAN is een project waarbij studenten op vrijwillige basis anderstalige nieuwkomers en vluchtelingen in het secundair onderwijs helpen met hun studies. Dit project wil inspelen op de grote toename van anderstalige nieuwkomers in het Vlaamse onderwijs ten gevolge van de grote vluchtelingenbeweging gedurende de voorbije jaren. <https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/ikan/over-ikan/>

9. Informeer leerlingen, ouders en voogden

Informeer leerlingen, ouder(s) en voogden in de gemeenten op sleutelmomenten over leer- en studietrajecten en het schoolaanbod in de regio, zowel voor leerplichtonderwijs als volwassenonderwijs.

- Stimuleer levenslang en levensbreed leren in een lerende gemeente.
- Ondersteun leerloopbanen en aandacht voor EVC door een leerwinkel, leerpunt of leerloket in de gemeente.

10. Leer van elkaar

Leernetwerken zijn essentieel om voor de ontwikkeling van nieuwe kennis en inzichten over het onthaalonderwijs in je stad of gemeente.

- Organiseer overlegmomenten voor leraars, zowel in de scholen als tussen de verschillende scholen.
- Laat je als stad of gemeente inspireren door sterke voorbeelden in binnenland of buitenland.
- Versterk leernetwerken door hen voldoende te ondersteunen en te inspireren.

VOORBEELD

Het Stedelijk Onderwijs in Antwerpen heeft een sterk leernetwerk over het onthaalonderwijs.

COLOFON

Redactie	Ann Vermeulen & Pascal De Bruyne, Vluchtelingenwerk Vlaanderen
Eindredactie	Bieke Purnelle
Lay-out	Katrien Annys, www.jacquesbooks.be
Verantwoordelijke uitgever	Charlotte Vandycke, Kruidtuinstraat 75, 1210 Brussel
Publicatiedatum	5 maart 2018

Deze publicatie is een uitgave van
VLUCHTELINGENWERK VLAANDEREN VZW

Kruidtuinstraat 75, 1210 Brussel

T 02 225 44 00 – F 02 201 03 76

info@vluchtelingenwerk.be

www.vluchtelingenwerk.be

Giften

IBAN BE06 5230 8056 2922

VLUCHTELINGENWERK.BE/GIFTEN

